

ХАРАКТЕРИСТИКА НА ЕКСТЕРИОРНИ ПРИЗНАЦИ НА КОНЕ ОТ ТРАКЕНЕНСКА ПОРОДА В БЪЛГАРИЯ

Надежда Луканова, Пламен Асенов, Веселина Соколова
Институт по животновъдни науки – Костинброд

РЕЗЮМЕ

Извършен е генеалогичен анализ на 89 индивиди от популацията коне с тракененски и източнопруски произход в България. Те са оценени по скалата за класификация на качествата на екстериора и движенията на конете, прилагана от организациите за развъждане на коне от породата Trakehner. Данните са обработени чрез използване на дескриптивна статистика, определени са средните стойности, стандартни отклонения и вариране на оценките. Средната оценка за породен тип е 7,45; за телосложение – 7,37; за крайници – 7,14; за движение в ходом – 7,30; за движение в тръс – 7,20; за движение в галоп – 7,50, и за общо впечатление (експресивност) – 7,47. По същите признаци е характеризирано потомството на осем от жребците, използвани в развъдния процес през последните два генерационни интервала в популацията.

Ключови думи: коне, Тракененска порода, преценка по екстериор

CHARACTERIZATION ON BODY MEASUREMENT IN HORSES OF TRAKEHNER IN BULGARIA

Nadejda Lukanova, Plamen Asenov, Veselina Sokolova
Institute of Animal Science – Kostinbrod

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate genealogical analysis on 89 horses with Trakehner and East Prussian origin. They are estimate by list of traits to performance, exterior and movements. The records are processed via descriptive statistics, calculated average parameters and standard deviation. The average score for breed type – 7.45; exterior – 7.37; legs – 7.14; walk – 7.30; trot – 7.20; gallop – 7.50; all vision – 7.47. Same records are use in progeny of 8 stallions.

Key words: horses, Trakehner, exterior

Коне с тракененски и източнопруски произход се развъждат в страната ни от 1976 г. в продължение на 4–5 поколения (Йорков и др., 1983). Популацията заема второ по численост място сред полукръвните породи, предназначени за класически конен спорт в България. Прилагането на чистопородно развъждане доведе до изграждане и поддържане на линейна и фамилна структури в попула-

цията, а осъществените проучвания (Асенов и др., 2012) доказаха, че конете ни са част от генеалогията на породата Тракенер (Schilke, F., 1964). Преценката на екстериора и моториката на движение на конете през този период е извършвана по възприетата 100-бална система за оценка. За преодоляване на трудностите по уеднаквяване на признаците за бонитировка и съпоставяне на оценките на

индивидите от нашата популация с тези на конете от породата в други страни, от 2006 г. преценката на конете се извършва по скалата за класификация на качествата, използвана от организациите за развъждане на коне от породата Trakehner. Чрез нея се характеризират особености на индивида по признаците: породен тип, телосложение, коректност на крайниците, движения в ходом, тръс и галоп, общо впечатление (експресивност). Системата е въведена официално през месец май 2012 г. от Асоциацията на коневъдите в България, след получаване на Разрешение за извършване на дейност по селекция от Министерство на земеделието и храните.

МАТЕРИАЛ И МЕТОД

За осъществяване на проучването използвахме оценките на 89 чистопородни индивиди с тракененски и източнопруски произход от популацията в България. Те са преценени, в съответствие с изискванията на програмата за развъждане на коне от породата в страната (Асенов и др., 2012). Преценката е извършена на жребци, кобили и кастрати, над 3-годиш-

на възраст, по скалата за класификация на качествата на конете от Тракененска порода (в диапазон от 1 до 10 точки) за признаците: породен тип, телосложение, коректност на крайниците, движения в ходом, тръс и галоп, общо впечатление (експресивност). Оценките изразяват степента на проявление на признаците – от 1 до 3 за лоша изява; 4 – изява с дефицит; 5 и 6 за достатъчно и задоволително; 7, 8 и 9 – степени на добро изпълнение; 10 за отлично изпълнение. За определяне на средните стойности на признаците е използван вариационен анализ. За всеки един от признаците средните стойности са получени от 38 до 89 наблюдения, защото не всички индивиди са оценени по всички показатели.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Резултатите от анализа на оценките, получени по скалата за класификация на качествата на конете от популацията на Източнопруския полукръвен кон с тракененски произход в България, за седем от признаците за селекция – породен тип, телосложение, коректност на крайниците, движения в ходом,

Таблица 1. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки при източнопруски коне с тракененски произход (Тракенер БГ)

Table 1. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments in horses with East Prussian and Trakehner origin

Жребци / Stallions	Породен тип Breed type	Телосложение Physique	Крайници Limbs	Движ. ходом Walking	Движ. тръс Trot	Движ. галоп Gallop	Обща експресивност All vision
Брой / Number	89	89	88	82	80	38	87
Средно / Average	7,45	7,37	7,14	7,30	7,20	7,50	7,47
Станд. грешка ± Standard error	0,07	0,06	0,06	0,05	0,06	0,07	0,05
Станд. отклонение Standard deviation	0,69	0,60	0,59	0,46	0,56	0,40	0,47
Миним. стойност Minimum value	5	5	5	6	6	6,5	6
Макс. стойност Maximum value	8,5	8,5	8	8	8,5	8,5	8,5

тръс и галоп, общо впечатление (експресивност), са показани в табл. 1. Представени са средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на оценките.

Оценките определят степента на проявление на всеки от признаците. В изследването те получават характеристика в диапазона от достатъчно (5) до добро (8,5). Сумата от средните оценки е 51,43 точки, която е добра предпоставка за записване на кобилите, които са част от извадката в главната и основната родословни книги.

В популацията на породата в Полша (Wejer, 2007), изследвайки 33 фамилии (447 животни), се установяват следните средни оценки: тип – 7,2; телосложение – 7,1; коректност на крайниците – 6,8; движение в ходом – 6,9; в тръс – 7,3; в галоп – 7,0; обща експресивност – 7,1; общо 49,5 точки.

В мащабно проучване на Teegen, R. et al. (2006) са анализирали 6447 записа на кончетата и 4287 записа на кобили, оценени по теста за класификация на качествата на тракненски коне, регистрирани в организации за развъждане на породата. Те посочват следните средни оценки на кончетата: тип – 7,873 (от 5 до 10); телосложение – 7,577 (от 5 до 10); коректност на крайниците – 7,143 (от 4 до 9); движения в ходом – 7,433 (от 5 до 10); тръс – 7,654 (от 5 до 10); галоп – 7,384 (от 5 до 10); експресивност – 7,578 (от 5 до 10). Средните оценки за кобили са следните: тип – 7,539 (от 5 до 10); телосложение – 7,254 (от 5 до 9); коректност на крайниците – 6,816 (от 4 до 8,5); движения в ходом – 7,130 (от 5 до 9); тръс – 7,529 (от 5 до 10); галоп – 7,066 (от 5 до 9,5); експресивност – 7,309 (от 5 до 9).

Получените наши резултати са сходни с тези на посочените по-горе автори. Това до голяма степен потвърждава, че българската популация, обект на настоящото проучване, е част от генеалогията на породата Тракнен (Асенов и др., 2012).

Анализът на данните от проучването показва, че оценката за коректност на крайниците е с по-ниска стойност от останалите. Подобни са резултатите, получени от други автори. Wejer (2007) определя средна оценка

6,8 за коректност на крайниците на кобили в Полша, а Teegen et al. (2006) получават 6,816 за кобили и 7,143 за кончетата за същия признак на фона на по-високи оценки за други признаци. В нашата извадка оценката е 7,14.

Оценката за движение на конете в тръс – 7,2, в нашата извадка, е подобна, а на кобилите в Полша – 7,3 (Wejer, 2007). В проучването на Teegen et al. (2006) оценката за това движение на кончетата е 7,654, а на кобилите – 7,529, където работата в тази насока е по-добра. Породният тип в основната тракненска популация е с оценка 7,873 за подрастващи кончета и 7,539 при кобили (Teegen et al., 2006), а в полската популация от кобили е 7,2 (Wejer, 2007).

Оценките за тип, коректност на крайниците и движенията в ходом и тръс показват, че е необходима по-прецизна селекция и работа за подобряване и изява на тези признаци. Това е една от предпоставките за постигане на ритмични и свободни движения и последващо по-продължително използване на конете. Ниският коефициент на унаследяване на признаците за коректност на крайниците – 0,18; 0,20 (Teegen et al. 2006) и движенията – до 0,39 за тръс показват, че за подобрието на тези признаци трябва да се използват нови подходи. Конете от извадката в страната ни имат по-малък размах между минималната и максимална стойности на признаците. Това вероятно се дължи, от една страна, на ограничената по размер активна развъдна структура, и от друга – на продължителното използване на жребци от едни и същи линии в процеса на селекция. За подобряване на качествата на индивидите по отношение на изследваните признаци е необходим импорт на различна наследственост.

В табл. 2–8 са представени средните стойности на признаците за потомството на отделните жребци.

Породният тип е достатъчно добър и добре изразен в потомството на жребците Екслибрис, Наркотик, Прусски принц, Пейпър Бой, Вулкан и Наваро. С оценки между задоволителна и достатъчно добра е потомството на останалите жребци (табл. 2)

Таблица 2. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки за породен тип на потомството на жребци

Table 2. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments for breed type in stallion's offspring

Жребци Stallions	Пруски принц	Наркотик	Вулкан	Екслибрис	Наваро	Пейпър Бой	Енрике	Ксант
Брой / Number	6	8	18	11	3	14	8	9
Средно / Average	7,67	7,69	7,42	7,68	7,33	7,61	6,88	6,89
Станд. грешка ± Standard error	0,21	0,09	0,24	0,10	0,17	0,13	0,35	0,16
Станд. отклонение Standard deviation	0,52	0,26	1,02	0,34	0,29	0,49	0,99	0,49
Миним. стойност Minimum value	7	7,5	5	7	7	7	5	6
Макс. стойност Maximum value	8,5	8	8,5	8	7,5	8,5	8	7,5

Таблица 3. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки за телосложение на потомството на жребци

Table 3. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments of the physique in stallion's progeny

Жребци Stallions	Пруски принц	Наркотик	Вулкан	Екслибрис	Наваро	Пейпър Бой	Енрике	Ксант
Брой / Number	6	8	18	11	3	14	8	9
Средно / Average	7,67	7,75	7,56	7,45	7,50	7,36	7,06	7,00
Станд. грешка ± Standard error	0,25	0,13	0,10	0,20	0,29	0,13	0,35	0,12
Станд. отклонение Standard deviation	0,61	0,38	0,42	0,65	0,50	0,50	0,98	0,35
Миним. стойност Minimum value	7	7	7	6	7	6,5	5	6,5
Макс. стойност Maximum value	8,5	8	8,5	8	8	8,5	8	7,5

Таблица 4. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки за коректност на крайници на потомството на жребци

Table 4. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments for correctness of limbs in stallion's progeny

Жребци Stallions	Пруски принц	Наркотик	Вулкан	Екслибрис	Наваро	Пейпър Бой	Енрике	Ксант
Брой / Number	6	8	18	11	3	14	8	9
Средно / Average	7,33	7,44	7,17	7,14	7,33	6,93	7,00	7,17
Станд. грешка ± Standard error	0,25	0,18	0,19	0,12	0,17	0,12	0,31	0,14
Станд. отклонение Standard deviation	0,61	0,50	0,79	0,39	0,29	0,43	0,89	0,43
Миним. стойност Minimum value	6,5	6,5	5	6,5	7	6	5	6,5
Макс. стойност Maximum value	8	8	8	7,5	7,5	7,5	8	8

Телосложението на тялото на потомството на всички жребци е с оценка от достатъчно добро, до добро. Над средното за извадката са потомците на жребците Наркотик, Пруски принц, Вулкан и Еклибрис, Наваро и Пейпър Бой. Потомството на жребците Енрике и Ксант е под средното за извадката (табл. 1).

Средните оценки за крайниците дават предимство на потомството на жребците Наркотик и Пруски принц (табл. 4).

Движенията в ходом (табл. 5) открояват значително потомството на жребец Пруски принц с почти много добра оценка, а потомството на жребците Наркотик, Еклибрис и Вулкан са достатъчно добри и варират около

средното за извадката (табл. 1). Като добри се оценяват движенията на потомството на жребец Енрике.

Движенията в тръс (табл. 6) са характерни за Тракененския кон и са свързани с анатомичния строеж на крайниците. С оценка много добър е потомството на жребец Пруски принц, а оценките за потомството на останалите жребци е достатъчно добра и добра, и варират около средното за извадката (табл. 1)

В сравнение със средната стойност за извадката (табл. 1), отново с предимство е потомството на жребците Пруски принц, Вулкан и Пейпър Бой.

Таблица 5. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки за движение ходом на потомството на жребци

Table 5. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments in walking in stallion's progeny

Жребци Stallions	Пруски принц	Наркотик	Вулкан	Еклибрис	Наваро	Пейпър Бой	Енрике	Ксант
Брой / Number	6	7	18	11	3	12	7	7
Средно / Average	7,92	7,29	7,28	7,32	7,50	7,17	7,43	7,14
Станд. грешка ± Standard error ±	0,08	0,10	0,07	0,10	0,00	0,13	0,28	0,21
Станд. отклонение Standard deviation	0,20	0,27	0,31	0,34	0,00	0,44	0,73	0,56
Миним. стойност Minimum value	7,5	7	6,5	7	7,5	6,5	6	6
Макс. стойност Maximum value	8	7,5	7,5	8	8	8	8	7,5

Таблица 6. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки за движение в тръс на потомството на жребци

Table 6. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments in trot in stallion's progeny

Жребци Stallions	Пруски принц	Наркотик	Вулкан	Еклибрис	Наваро	Пейпър Бой	Енрике	Ксант
Брой / Number	6	7	17	11	3	12	6	7
Средно / Average	7,92	7,29	7,26	7,14	7,67	6,83	7,17	7,07
Станд. грешка ± Standard error ±	0,20	0,15	0,14	0,17	0,17	0,15	0,25	0,07
Станд. отклонение Standard deviation	0,49	0,39	0,59	0,55	0,29	0,54	0,61	0,19
Миним. стойност Minimum value	7	6,5	6	6,5	7,5	6	6,5	7
Макс. стойност Maximum value	8,5	7,5	8	8	8	7,5	8	7,5

Сравнително малкият брой оценени приплоди, в движение галоп, дават основание за препоръка към собствениците и развъдната организация за създаване на условия за отработване и изява на движенията на конете, което е от съществено значение както за оценяване и бонитировка, така и за тяхната пазарна реализация (табл. 7).

Оценката за експресивност или общо впечатление е израз на здрав, с хармонични тракениски форми ездови спортен кон със смели, просторни и еластични движения, споко-

ен темперамент, интелигентност и мотивация за обучение, с добра производителност. Средната оценка за нашата извадка е 7,47 и с изключение на потомството на жребец Ксант, другите потомствени групи показват по-високи (Пруски принц и Наркотик) и средни стойности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат на анализа е установено, че средните оценки, характеризиращи ексте-

Таблица 7. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки за движение галоп

Table 7. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments in gallop in stallion's progeny

Жребци Stallions	Пруски принц	Наркотик	Вулкан	Екслибрис	Наваро	Пейпър Бой	Енрике	Ксант
Брой / Number	6	4	6	7	2	4	1	3
Средно / Average	7,75	7,25	7,67	7,43	7,75	7,63	7	7,33
Станд. грешка ± Standard error ±	0,17	0,14	0,17	0,13	0,25	0,13	-	0,44
Станд. отклонение Standard deviation	0,42	0,29	0,41	0,35	0,35	0,25	-	0,76
Миним. стойност Minimum value	7,5	7	7	7	7,5	7,5	7	6,5
Макс. стойност Maximum value	8,5	7,5	8	8	8	8	7	8

Таблица 8. Средни стойности, стандартни грешки, стандартни отклонения и вариране на екстериорни оценки за общо впечатление

Table 8. Average values, standard errors, standard deviations and variation of exterior assessments for all vision

Жребец Stallion	Пруски принц	Наркотик	Вулкан	Екслибрис	Наваро	Пейпър Бой	Енрике	Ксант
Брой / Number	6	8	18	11	3	13	7	9
Средно / Average	7,83	7,75	7,47	7,5	7,5	7,38	7,43	7,17
Станд. грешка ± Standard error ±	0,25	0,09	0,15	0,10	0,29	0,10	0,17	0,12
Станд. отклонение Standard deviation	0,61	0,27	0,63	0,32	0,5	0,36	0,45	0,35
Миним. стойност Minimum value	7	7,5	6	7	7	6,5	7	6,5
Макс. стойност Maximum value	8,5	8	8,5	8	8	8	8	7,5

риора и движенията на конете – породен тип, телосложение, крайници, движения в ходом, тръс и галоп, общо впечатление (експресивност), обработени с помощта на вариационен анализ, показват добро проявление на горните признаци. Стойностите на признаците варират в диапазона от 5 до 8,5, по 10-степенната скала, а средните стойности на потомствените групи от 6,83 до 7,92. Потомството на жребци, използвани по-дълго в развъдния процес, показва по-високи средни стойности по някои признаци, в сравнение с по-кратко използваните. Потомството на родения и лицензиран от Организацията на приятелите и любителите на източнопруския кон с тракененски произход в Германия жребец Прусски принц, показва по-добри стойности на признаците от жребците, произведени в България, което има съществено позитивно отражение върху подобрителния процес.

ЛИТЕРАТУРА

Асенов, Пл., В. Соколова, Н. Луканова. (2012). Развъдна програма за Източнопруския полукръвен кон с тракененски произход в България (Тракенен БГ). Разрешение за извършване на дейност по селекция № 73 от 30 май 2012 г. от МЗХ.

Йоров, Ив., Ц. Цанков, Пл. Асенов. (1983). Проучване върху генеалогията и аклиматизацията на внесените и родените у нас жребци, кобили и кончета от Тракененска порода. Животновъдни науки, год. XX, № 7.

Schilke, F. (1964). *Trakehner Pferde*. BLV Verlagsgesellschaft, München, Basel, Wien

Teegen, R., Jedruch, A., Edel, C., Thaller, G., & Kalm, E. (2006, September). Genetic associations among traits from foals' and mares' evaluations with regard to optimizing the breeding program in the Trakehner Population. In *57th Annual Meeting of the EAAP, Antalya, Turkey* (pp. 17-20).

Wejer, J. (2007). Analysis of the performance and breeding value of horses registered in the Trakehner association in Poland considering their affiliation to families of mares. *Polish Journal of Natural Sciences*, 22(3), 407-424.